

Ucraïna i Rússia

written by Josep M. Boixareu Vilaplana | 18 de març de 2025

Tant de bo la Guerra d'Ucraïna s'acabés aviat; estem entrant al quart any del conflicte i Europa es troba en una cruïlla cada vegada més incòmoda, especialment després de l'arribada de Donald Trump a la presidència dels EUA d'Amèrica amb els seus inefables posicionaments. Per tractar de trobar alguna explicació a la confrontació entre Rússia i Ucraïna he anat a la recerca dels antecedents històrics que resumeixo cronològicament a continuació.

El 4 de febrer de 1945, a les acaballes de la II Guerra Mundial, es van reunir a Yalta, a la vora del Mar Negre, els vencedors d'aquella gran guerra representats per W. Churchill (Regne Unit), F. D. Roosevelt (USA) i Y. Stalin, amb moltes discrepàncies entre els blocs denominats Occidental i de l'Est. Stalin hi acudia en posició de força perquè l'exèrcit roig ja estava a les portes de Berlín. La presència de França va ser rebutjada per Stalin i Roosevelt, però al final va ser admesa en inferioritat de condicions. D'entrada van acordar desmilitaritzar i repartir-se Alemanya. Això no obstant, Stalin no va complir l'acord pel qual se celebrarien eleccions lliures a Polònia, Txecoslovàquia, Hongria, Romania i Bulgària establint-hi governs comunistes. L'incompliment d'aquests acords es va reblar a la cimera de Postdam, als afores de Berlín, entre el 17 de juliol i el 2 d'agost de 1945. Això va provocar la divisió d'Europa per l'anomenat "teló d'acer".

El 23 d'agost de 1989 Hongria havia obert les fronteres amb Àustria, país teòricament neutral, i a l'Alemanya Oriental havia començat la "revolució pacífica" fins al 9 de novembre de 1989 quan cau el Mur de Berlín símbol de la Guerra freda. La reunificació d'Alemanya es va oficialitzar el 3 d'octubre de 1990 –jo em trobava a Frankfurt amb motiu de la Fira del Llibre i vaig estar seguint l'acte per televisió. Tots els països de l'òrbita soviètica van anar caient com un castell de

cartes i s'hi van celebrar eleccions democràtiques.

L'any 1985, a l'URSS, Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques, s'esdevé l'anomenada Perestroika (reestructuració) que defensava M. Gorbatxov i que bàsicament consistia en una liberalització econòmica. El 9 de febrer de 1990 s'havia acordat, entre els EUA i l'URSS, que l'OTAN, organització de seguretat i defensa mútua de l'Atlàntic Nord, no es mouria més cap a l'est, però els països europeus no s'hi van comprometre.

El 8 de desembre de 1991 Boris Ieltsin, com a president de l'URSS, juntament amb els presidents de Bielorússia i Ucraïna, van pactar la dissolució de L'URSS. Tot seguit altres repúbliques van continuar a independitzar-se. El dia de Nadal del mateix any la bandera roja del Kremlin va ser substituïda per la tricolor de Rússia. A la cimera d'Istanbul del 2004, països com Bulgària, Estònia, Letònia, Lituània, Macedònia, Romania, Eslovènia i Eslovàquia es van adherir a l'OTAN amb el disgust de Rússia. Albània i Croàcia s'hi van afegir el 2009. Davant de les amenaces de Rússia d'envair Finlàndia –el 1939 Rússia ja havia atacat Finlàndia i es va quedar amb un 11% del seu territori– el 2022, aquesta i Suècia s'adhereixen a l'OTAN amb l'única oposició de Turquia.

L'any 2014 té lloc l'adhesió de Crimea a Rússia. El desembre d'aquest mateix any el Parlament d'Ucraïna vota deixar de ser un estat no-alineat. El 2015 les enquestes donen que un 63,9% dels ucraïnesos desitgen l'adhesió a l'OTAN. El 2014 havia tingut lloc el I Acord de Minsk pel que Ucraïna, Rússia i les Repúbliques Populars de Donetsk i de Luhansk es comprometien a acabar la guerra al Donbàs. El 2015 se celebra el II Acord de Minsk amb la mediació de França i Alemanya pel qual s'acorda un alto el foc i un estatus especial per a les regions de Donetsk i Luhansk amb la retirada de les tropes i armament rus. Aquests acords han tingut interpretacions diferents i no s'han acomplert. La progressió del conflicte va accelerar les negociacions diplomàtiques i, després de l'elecció del

president ucraïnès Poroixenko, aquest va convocar els representants d'Ucraïna, Rússia i l'OSCE, Organització de Seguretat i Cooperació a Europa (l'organisme més gran del món que treballa per la pau, la democràcia i l'estabilitat de la qual en formen part 57 estats d'Amèrica del Nord, Europa i Àsia) que representa a més de mil milions de persones. Rússia considera que no està obligada a complir els Acords de Minsk II perquè "no és part del conflicte".

Volodímir Zelenski va arribar a la presidència d'Ucraïna en les eleccions del 2019 per majoria absoluta i amb un missatge pacifista. Era un popular humorista per això els seus detractors el qualifiquen de pallaso. Els especialistes en psicologia destaquen la intel·ligència dels humoristes.

Vladímir Putin, després de la dimissió del president Boris Ieltsin el 31 de desembre de 1999, va ser nomenat president interí de l'URSS i en va ser elegit president el 2000, 2004, 2012 i 2018. Llicenciat en Dret i Economia va iniciar la seva vida professional al KGB, Servei Secret de l'URSS, i durant setze anys hi exercí d'agent i d'espia. El 1998 havia estat nomenat cap del FSB, el nou KGB. És un nostàlgic de l'URSS i sol eliminar els seus adversaris de maneres diferents. La periodista Polítkóvskaia va ser assassinada a trets. El seu adversari polític Navalni va ser enverinat i va morir en una presó de Sibèria com molts altres. El líder dels mercenaris Wagner, Prigojin, quan va esdevenir adversari seu, va morir en accident d'avió. Molts altres, polítics o oligarques que li podien fer ombra, ho van ser en estranyes circumstàncies.

El 24 de febrer de 2022 la Rússia de Putin inicia la invasió d'Ucraïna. Per què aquesta invasió? Més o menys oficialment perquè els estats occidentals s'apropaven massa a les fronteres de Rússia. Personalment, tinc una experiència, que no vol dir un motiu, que em permeto d'explicar. He estat dues vegades a Rússia, una durant l'època soviètica i una altra ja a l'època Putin. En totes dues ocasions he comprovat com és d'important Ucraïna per a Rússia. Podria dir que Ucraïna està

al cor de Rússia, és quelcom que ve d'antic. Els soviètics van construir la primera gran central nuclear a Txernòbil (de manera maldestra com es va comprovar pel gran accident que la va destruir el 1986 deixant un rastre de mort i radioactivitat). L'estació de metro més sumptuosa de Moscou es diu Ucraïna. I, m'aturo. Els catalans sabem que hi ha un dret fonamental dels pobles: l'autodeterminació.

L'OTAN va renunciar a intervenir a Ucraïna. Europa no es va comprometre mai a no estendre fronteres cap a l'Est, EUA sí. L'arribada de Trump a la Casa Blanca a hores d'ara encara no sabem si solucionarà el conflicte o l'embolicarà més, com en tantes altres qüestions. La suposada "amistat" Trump-Putin no crec que afavoreixi a Ucraïna; d'altra banda, tots dos desitgen una Europa feble. Una Europa que es troba en una cruïlla molt complicada. La Unió Europea no ha fet els passos que havia d'haver donat fa temps. Ara, a correuita, vol invertir centenars de milers de milions d'euros en defensa; no sé si aquesta és la prioritat. Sense una UE molt més cohesionada políticament a llarg termini no serà una potència mundial respectable.

Davant d'aquesta situació es plantegen molts dubtes i preguntes. La primera, potser reiterativa, quin ha de ser el full de ruta de la UE per encarar amb solvència el seu futur? Cal un exèrcit europeu? Quines conseqüències pot tenir l'increment dels pressupostos dels estats en defensa? Se'n veuran afectades partides tan fonamentals per al progrés com les d'educació, sanitat, serveis socials, cultura o recerca? Quin ha de ser el punt d'equilibri entre la fortalesa d'Europa defensivament i socialment?